

Denis Hadžović i Emsad Dizdarević

**NADZOR NAD OBAVJEŠTAJNIM
SEKTOROM NA ZAPADNOM BALKANU
STUDIJA SLUČAJA BOSNE I HERCEGOVINE**

Sarajevo 2011.

----- *Studija je sastavni dio DCAF-ovog projekta “Jačanje nadzora nad obavještajnim sektorom na Zapadnom Balkanu”, koji je omogućen uz velikodušnu podršku Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Holandije. Engleska verzija ovoga teksta biće objavljena kao poglavlje publikacije koja je trenutno u uredničkoj pripremi: Hans Born, Miroslav Hadžić i Aidan Wills (eds)., Intelligence Governance in the Western Balkans.*-----

Uvod

Reforma obavještajnog sektora je jedna od najuspješnije provedenih reformi u Bosni i Hercegovini nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma. Činjenica da su nakon rata u Bosni i Hercegovini (BiH) djelovale tri zasebne obavještajne službe, ovom ostvarenju pridaje još veći značaj.

Ova studija slučaja će ukratko opisati tok reforme obavještajnog sektora u BiH, fokusirajući se na period od kraja rata do sadašnjeg vremena. U biti, ona će pružiti osnovne informacije o Obavještajno-sigurnosnoj agenciji Bosne i Hercegovine (OSA), sa posebnim osvrtom na tijela koja vrše nadzor nad radom Agencije.

Kontrola i nadzor nad obavještajnim službama predstavljaju jedan od najvećih izazova sa kojima se susreće svako demokratsko društvo. Ti izazovi odraz su potrebe za pronalaženjem adekvatnog balansa između obavještajnog djelovanja i odgovorajućeg poštivanja osnovnih ljudskih prava, jer su njihovi interesi često dijametralno suprotstavljeni. Jedino uspostavljanjem djelotvornih mehanizama kontrole i nadzora od vladinog i nevladinog sektora, društvo može smanjiti na najmanju moguću mjeru tendencije ka zloupotrebi obavještajnih agencija i njihovih kapaciteta

Kao i većina evropskih zemalja, BiH provodi kontrolu i nadzor nad svojom temeljnom obavještajnom agencijom, OSA-om, koristeći pri tom različite mehanizme: unutrašnju kontrolu, izvršne kontrole, parlamentarne i sudske kontrole, kao i nadzor nezavisnih tijela, medija, te organizacija civilnog društva.

Zaključci prezentovani u ovoj studiji zasnovani su na analizi zakonskih rješenja, te iskazanim kritičkim osvrtima autora prema implementaciji Zakona o Obavještajno-sigurnosnoj agenciji Bosne i Hercegovine. Budući da je prva generacija reforme obavještajnog sektora, koja se odnosila na uspostavljanje institucija i razvoj zakonskog okvira za njihovo djelovanje, završena pažnja se sada može usmjeriti na drugu generaciju reforme koju karakteriše usvajanje demokratskih vrijednosti.

Pozadina

U vrijeme donošenja Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine, svaka od tri zaraćene strane u BiH (bošnjačka, hrvatska i srpska), rukovodila je svojom obavještajnom službom. Uspostavljanje entitetskih vlada, koje je uslijedilo nakon prvih poslijeratnih izbora, dovelo je do određene konsolidacije stanja, pa su tako službe uspostavljene na *ad hoc* osnovama zamjenjene službama utemeljenim na zakonskim okvirima. Najprominentnije nove službe su bile: Obavještajno-bezbjednosna služba Republike Srpske, Agencija za informacije i zaštitu, te Sigurnosno obavještajna služba. U martu 2002. godine, ove posljednje dvije službe, pod kontrolom bosanskih i hrvatskih elita, ujedinjene su u Federalnu obavještajno-sigurnosnu službu. Zaposlenici pomenutih bivših službi nisu automatski postali dio novouspostavljene službe. Umjesto toga, svi su morali ponovno aplicirati na svoja radna mjesta kroz proces, koji je uz konkurentsku selekciju ujedno sadržavao i sigurnosnu provjeru potencijalnih zaposlenika. U međuvremenu, Obavještajno-bezbjednosna služba Republike Srpske nastavila je svoje djelovanje.

Tokom 2003. godine, kada je postalo jasno da BiH mora da promijeni svoje obavještajno ustrojstvo kako bi napredovala ka euroatlantskim integracijama, visoki predstavnik međunarodne zajednice u BiH uspostavio je stručnu komisiju koja je imala zadatak da predloži obim potrebnih reformi u obavještajnom sektoru.¹ Mandat komisije bio je da napravi nacrt zakona kojim bi se uspostavila jedinstvena obavještajna služba u BiH, koja bi djelovala u skladu sa europskim praksama i principima.² Takav potez došao je u vrijeme kada se političko vodstvo iz Republike Srpske (RS), koji su imali mogućnost da blokiraju pregovore, još uvijek suočavalo sa posljedicama afere Orao³ i još jednog skandala koji je uključivao prisluškivanje međunarodnih snaga u Banjoj Luci od strane vojne obavještajne službe RS-a.

Početkom jeseni 2003. godine, članovi komisije završili su s Nacrtom zakona o Obavještajno-sigurnosnoj agenciji Bosne i Hercegovine, koji su krajem te godine predstavili i uputili Vijeću ministara BiH. Na isti se Vijeće ministara BiH nije očitovalo do marta 2004. godine, pa

¹ Ured visokog predstavnika (OHR), *Odluka o uspostavljanju stručne komisije za obavještajnu reformu (29. maj 2003)*

² Uspostava takve službe bila je jedan od uslova uključenih u Studiju izvodljivosti EU.

³ U oktobru 2002. godine, istraga od strane NATO-vih stabilizacijskih snaga (SFOR-a) u tvornici vojne opreme „Orao“ je otkrila dokaze da je kompanija Orao prodavala dijelove aviona Iraku, kršeći time Dejtonski mirovni sporazum i UN-ov embargo na prodaju oružja Iraku.

je visoki predstavnik iskoristio svoj autoritet da uputi isti kao prijedlog zakona u proceduru Parlamentarne skupštine BiH. U martu 2004. godine, Parlamentarna skupština BiH je usvojila Zakon o Obavještajno-sigurnosnoj agenciji Bosne i Hercegovine (od sada u tekstu Zakon o OSA-i), na zajedničkoj sjednici Predstavničkog doma i Doma naroda.⁴ OSA je postala operativna 1. juna 2004. godine, sa teritorijalnom nadležnošću nad čitavom BiH.

Zakonom je u nadležnost Vijeća ministara BiH stavljena izvršna kontrola nad OSA-om, a u nadležnost predsjedavajućeg Vijeća ministara da koordinira „aktivnosti Agencije i osigurava smjernice u pogledu sigurnosno-obavještajne politike. On nadzire rad Agencije i snosi političku odgovornost za njen rad.”⁵ Kao savjetodavno tijelo predsjedavajućem tokom obavljanja ovih zadataka, zakonom je uspostavljen Izvršni obavještajni odbor, koji čine predsjedavajući i dva zamjenika predsjedavajućeg (ili bilo koja druga dva člana Vijeća ministara, sve dok su zastupljena sva tri konstitutivna naroda).⁶

Zbog specifičnosti obavještajnih aktivnosti, zakon je nadalje uspostavio specijalnu parlamentarnu komisiju da vrši nadzor nad radom OSA-e.⁷ Komisija je zadužena da “vrši nadzor nad zakonitošću rada Agencije; održava rasprave o imenovanju generalnog direktora i zamjenika generalnog direktora Agencije i daje mišljenja o tom imenovanju; razmatra izvještaje generalnog direktora o radu i troškovima Agencije, te posebno analizira način trošenja budžetskih sredstava; (te da) daje mišljenje o detaljnom prijedlogu budžeta Agencije.”⁸

⁴ Kompletan tekst Zakona o OSA-i može se naći na <http://www.osa-oba.gov.ba/ustavnosthr.htm> (pristupljeno 28. marta 2011. godine)

⁵ Zakon o OSA, Službeni glasnik BiH br. 12/04, Član 9.

⁶ Isto, Član 12.

⁷ Član 18. Zakona o OSA-i nalagao je da Parlamentarna skupština uspostavi Zajedničku sigurnosno-obavještajnu komisiju za nadzor nad radom Obavještajno-sigurnosne agencije BiH, sastavljenu iz redova Predstavničkog doma i Doma naroda, koja bi vršila nadzor nad radom OSA-e. Izmjene i dopune zakona, usvojene 19. februara 2009. godine, promijenile su ime komisije u Zajednička komisija za nadzor nad radom OSA-e.

⁸ Zakon o OSA-i, Službeni glasnik BiH, br. 12/04, Član 19.

Obavještajno – sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine

Zakonski osnov za aktivnosti OSA-e nalazi se u Ustavu Bosne i Hercegovine i Zakonu o OSA-i; političko-programskim dokumentima kao što su Godišnja platforma o sigurnosno-obavještajnoj politici⁹ i Sigurnosna politika¹⁰; te u međunarodnim konvencijama koje je BiH ratificirala, poput Europske konvencije o ljudskim pravima.

Zakon o OSA-i detaljno definiše obim rada agencije – a pogotovo, ovlaštenja Agencije da skuplja i analizira podatke o prijetnjama prema BiH, bilo na vlastitu inicijativu ili kao odgovor na zahtjeve ostalih državnih institucija (krajnji korisnici obavještajnih podataka). Zakon o OSA-i nadalje propisuje metode i vremenske okvire za dostavljanje traženih podataka. Pri tome treba imati na umu da zakon nije predvidio bilo kakve policijske ovlasti za djelovanje agencije.

Prepoznajući terorizam kao globalnu prijetnju od koje nije izuzeta ni BiH, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine je borbu protiv terorizma odredila kao primarnu oblast djelovanja OSA-e. U dokumentu Godišnja platforma o sigurnosno-obavještajnoj politici 2011, Parlamentarna skupština je usmjerila OSA-u da: “istraži aktivnosti osoba, grupa, organizacija i institucija koje finansiraju, podržavaju, planiraju, pripremaju, ili organiziraju teroristička djela, bilo da predstavljaju globalne prijetnje, prijetnje BiH u sadašnjosti, ili prijetnje BiH u budućnosti.”¹¹

Iako je stručna komisija, uspostavljena od strane visokog predstavnika, odredbe novoga zakona zasnovala na najboljim evropskim praksama, posebnu pažnju posvećujući principima demokratskog nadzora, aktivnosti OSA-e, teško se mogu okarakterisati kao dovoljno transparentne. Autoritarno naslijeđe prijeratnog sistema je još uvijek primjetno u radu Agencije, pa se u javnom mnijenju stiče dojam da OSA sporo usvaja nove demokratske vrijednosti. Mali broj podnesenih pritužbi građana na rad OSA-e može ukazivati ili na

⁹ Godišnja platforma o sigurnosno-obavještajnoj politici je dokument planiranja koji postavlja osnovne zadatke, ciljeve, te prioritete za OSA-u. Priprema ga Vijeće ministara, odobrava Predsjedništvo BiH, a usvaja Parlamentarna skupština.

¹⁰ Sigurnosna politika, usvojena od strane Predsjedništva u februaru 2006. godine, definiše dugoročnu sigurnosnu strategiju BiH – uključujući i smjernice za stvaranje struktura i mehanizama potrebnih za efikasan i umješan sigurnosni sektor.

¹¹ Parlamentarna skupština, *Godišnja platforma o sigurnosno-obavještajnoj politici* (12. januar 2011)

profesionalnost OSA-e, ili na to da OSA nije ispunjavala svoju zakonsku obavezu obavještanja građana da su bili predmetom provođenja posebnih istražnih radnji, poput fizičkog praćenja ili prisluškivanja.¹²

Međunarodna saradnja

Prepoznajući uzajamne povezanosti mnogih savremenih sigurnosnih prijetnji (pogotovo terorizma), Zakon o OSA-i u svojim odredbama propisuje međunarodnu saradnju:

*U cilju ispunjavanja svojih dužnosti u skladu sa ovim zakonom, Agencija može, uz odobrenje predsjedavajućeg, zaključivati sporazume sa sigurnosnim i obavještajnim agencijama stranih zemalja...Na osnovu međunarodnih sporazuma, Agencija može saradivati sa stranim sigurnosnim i drugim odgovarajućim službama u svrhu razmjene podataka, zajedničkog obavljanja aktivnosti koje spadaju u nadležnost rada Agencije, i u cilju uspostavljanja tehničke i obrazovne saradnje.*¹³

Godišnja platforma o sigurnosno-obavještajnoj politici za 2011. godinu dalje navodi da bi OSA trebala “zadržati, a po potrebi i proširiti saradnju sa stranim službama i institucijama i težiti za produbljivanjem partnerskih odnosa u okviru kojih će se razmjenjivati podaci i informacije, a po potrebi i poduzimati zajedničke aktivnosti.”¹⁴ Ipak stepen te ostvarene saradnje ostaje nepoznat jer, kako se navodi u izvještaju Zajedničke komisije za nadzor nad radom OSA-e iz 2008. godine, Agencija nije izvršavala svoju dužnost da obavijesti predsjedavajućeg Vijeća ministara vezano za sporazume o saradnji zaključene sa stranim državama i institucijama.¹⁵

Saradnja sa drugim sigurnosnim agencijama u BiH

Odnosi OSA-e sa drugim bh sigurnosnim agencijama, poput policije, nisu definisani zakonima već memorandumima o saradnji, dokumentima koji potpisuju direktori agencija, a

¹² Zakon o OSA-i, Službeni glasnik BiH, Br. 12/04, Član 77.

¹³ Zakon o OSA-i, Službeni glasnik BiH Br. 12/04, Član 70.

¹⁴ Parlamentarna skupština, Godišnja platforma o sigurnosno-obavještajnoj politici (12. januar 2011)

¹⁵ Parlamentarna skupština, Izvještaj o radu Zajedničke komisije za nadzor nad radom OSA-e (januar 2009) strana 4.

koji definišu prava i obaveze svake od stranaka. Nekoliko zajedničkih operacija sprovedeno je u okviru ovakvih memoranduma, uključujući akciju “Svjetlost”, sprovedenu u februaru 2010. godine, u kojoj su učestvovala OSA, Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA – State Investigation and Protection Agency), Granična policija, entitetska ministarstva unutrašnjih poslova i Policija Brčko Distrikta. Ova operacija, najveća zajednička sigurnosna akcija provedena u poslijeratnom periodu, bila je osmišljena da identificira osumnjičene koji su predstavljali prijetnju nacionalnoj sigurnosti ili ustavnom poretku.¹⁶ OSA također saraduje sa drugim BiH agencijama zaduženim za sigurnost u sprovođenju sigurnosnih provjera.¹⁷

Javna percepcija

Dosadašnje javne diskusije o radu OSA-e uglavnom su bile usmjerene na nedostatak otvorenosti i transparentnosti u radu Agencije. Tako na primjer, zvanična internet stranica OSA-e¹⁸, nudi veoma malo informacija i nije ažurirana od 2006. godine. Također, OSA već duži niz godina nije imenovala službenika za odnose sa javnošću koji bi saradivao sa medijima i organizacijama civilnog društva. Kako navodi Dženana Karabegović, urednica na radiju Slobodna Europa, saradnja OSA-e sa medijima doslovno ne postoji, što čini nemogućim za reportere da dobiju informacije o Agenciji i njenim aktivnostima.¹⁹

Nadzorna tijela

Kao što je ranije navedeno, kontrola i nadzor nad OSA-om i njenim aktivnostima odvijaju se putem nekoliko različitih mehanizama:

- unutrašnja kontrola
- izvršna kontrola
- parlamentarna kontrola
- sudska kontrola
- nadzor od strane nezavisnih tijela
- nadzor od strane medija
- nadzor od strane organizacija civilnog društva

¹⁶ <http://www.jutarnji.hr/u-selu-gornja-maoca-u-bih-pokrenuta-policijska-akcija-protiv-vehabija/529772/> (pristupljeno 21. marta 2011.)

¹⁷ Prezantacija predstavnika OSA-e, Faruka Bajramovića, tokom seminara „Reforma obavještajnog sektora u BiH – pet godina od uspostave OSA-e“, Sarajevo, 7 – 9 juni 2009. godine

¹⁸ <http://www.osa-oba.gov.ba/>

¹⁹ Izlaganje Dženane Karabegović, urednice radija Slobodna Europa, tokom seminara „Reforma obavještajnog sektora u BiH – pet godina od uspostave OSA-e“, Sarajevo, 7-9 juni 2009. godine

Unutrašnja kontrola

Unutrašnje rukovođenje OSA-om obavljaju generalni direktor i zamjenik generalnog direktora. Zakon o OSA-i daje u nadležnost generalnog direktora da “organizira, odobrava i nadzire sve aktivnosti Agencije”, obavezuje ga da dostavlja redovne izvještaje Izvršnom obavještajnom odboru Vijeća ministara (o radu Agencije) te Zajedničkoj komisiji za nadzor nad radom OSA-e (o utrošku budžeta).²⁰ Ovaj zakon također dodjeljuje generalnom direktoru ovlasti da vrši istrage, uključujući saslušanja i inspekcije, ukoliko sumnja da postoji problem unutar agencije.²¹ Čini se da je na ovaj način Zakon o OSA-i harmonizovao unutrašnje rukovođenje Agencijom sa demokratskom praksom.

Unutrašnju kontrolu aktivnosti Agencije, pored direktora sprovodi i glavni inspektor OSA-e. Zakon o OSA-i obavezuje glavnog inspektora da “analizira aktivnosti Agencije kako bi osigurao da se provode u skladu sa važećim zakonima i propisima.”²² U praksi, kada se istraga sprovodi po zahtijevu predsjedavajućeg Vijeća ministara, Izvršnog obavještajnog odbora, Zajedničke komisije za nadzor nad radom OSA-e, generalnog direktora, oštećenog građana, ili zaposlenika OSA-e, glavni inspektor je taj koji poduzima aktivnosti. Glavni inspektor također može provoditi istrage i na vlastitu inicijativu.

Na osnovi podataka dobijenih tokom ovih istraga, glavni inspektor generalnom direkturu prezentira preporuke za rješavanje pokrenute žalbe, te prati da li su preporuke implementirane.²³ Prema Zakonu o OSA-i, a na osnovu prijave generalnog direktora, glavnom inspektoru se dodjeljuju ovlasti da istraži zaposlenike Agencije sa punim pristupom prostorijama i podacima u vlasništvu Agencije.²⁴ Zakon također obavezuje generalnog inspektora da saraduje sa Ombudsmanom za ljudska prava.²⁵

Da li su ove unutrašnje kontrole dovoljne teško je utvrditi budući da je Agencija prilično zatvorena za javnost. Po mišljenju Muamere Numić, sekretara Zajedničke komisije za nadzor

²⁰ Zakon o OSA-i, Službeni glasnik BiH Br. 12/04, član 27.

²¹ Isto, član 27.

²² Isto, član 33.

²³ Isto, član 33.

²⁴ Isto, član 35.

²⁵ Isto, član 33.

nad radom OSA-e, fizičko izmještanje ureda glavnog inspektora iz prostorija OSA-e poboljšalo bi unutrašnju kontrolu agencije.²⁶

Izvršna kontrola

Zakon o OSA-i definira prava i odgovornosti Predsjedništva BiH, Vijeća ministara BiH, te predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH vezano za izvršnu kontrolu OSA-e.²⁷ Zakonom je ustanovljeno da je Predsjedništvo zaduženo za sveobuhvatni nadzor nad radom Agencije, dodjelom ovlasti Predsjedništvu da naredi glavnom inspektorima da provede istrage povodom stvarnih ili potencijalnih problema unutar OSA-e, a koje mogu predstavljati opasnost odgovornostima Predsjedništva. U praksi, osnovne dužnosti Predsjedništva su da vrši pregled rada Agencije, daje mišljenja na izvještaje koje primi od glavnog inspektora, te da odobri Godišnju platformu o sigurnosno-obavještajnoj politici. Ipak ove dužnosti nisu toliko obimne. Medijski izvještaji pokazuju da tokom 2010. godine članovi Predsjedništva nisu nikad raspravljali o problemima vezanim za rad OSA-e na nekoj od redovnih sjednica.

Zakon o OSA-i podređuje ulogu Predsjedništva u odnosu na ulogu predsjedavajućeg Vijeća ministara, što je jasno vidljivo iz odredbe koja kaže da sva komunikacija između Predsjedništva i OSA-e ide preko predsjedavajućeg Vijeća ministara. Dalje, zakon kaže, “Predsjedništvo BiH neće, bilo kolektivno ili svaki član pojedinačno, davati instrukcije ili na bilo koji drugi način usmjeravati rad generalnog direktora, zamjenika generalnog direktora ili bilo kojeg uposlenika Agencije, osim glavnog inspektora.”²⁸

Rijetki primjer direktne interakcije između Predsjedništva i OSA-e desio se početkom 2011. godine, kada je Predsjedništvo donijelo odluku o ukidanju dozvola za izvoz oružja i druge vojne opreme. Predsjedništvo je preduzelo ove korake na osnovu upozorenja iz OSA-e i informacija dobijenih iz diplomatskih izvora, koje su se odnosile na upozorenje da entiteti u BiH izvoze oružje, kršeći pri tome rezolucije Ujedinjenih naroda i druge međunarodne odredbe.²⁹ OSA je bila ovlaštena da ove podatke Predsjedništvu dostavi direktno odredbom

²⁶ Intervju sa Muamerom Numić, sekretarkom Zajedničke komisije za nadzor nad radom OSA-e (20. mart 2011)

²⁷ Zakon o OSA-i, Službeni glasnik BiH Br.12/04, Članovi 7-11.

²⁸ Isto, Član 7.

²⁹ <http://www.predsjednistvobih.ba/zaklj/sjed/1/?cid=15741,2,1> (pristupljeno 5. aprila 2011)

Zakona o OSA-i koja dozvoljava agenciji da direktno iskomunicira obavještajne podatke koje smatra relevantnim i bitnim za rad Predsjedništva.³⁰

Sljedeća karika u lancu izvršne kontrole nad OSA-om je Vijeće ministara BiH. U političkom sistemu BiH, Vijeće ministara obavlja ulogu državne vlade, sa predsjedavajućim Vijeća ministara koji ima ulogu sličnu ulozi premijera. Prema Zakonu o OSA-i, Vijeće ministara je odgovorno za “pripremanje godišnje platforme o sigurnosno-obavještajnoj politici, odobravanje Pravilnika o unutarnjoj organizaciji Agencije, (te) odobravanje godišnjeg program aktivnosti Agencije, uzimajući u obzir pismeno mišljenje Ministarstva finansija i trezora o finansijskim aspektima tog programa i Ministarstva vanjskih poslova BiH iz njegove nadležnosti.”³¹

Predsjedavajući Vijeća ministara ima još brojnija prava i obaveze. Između ostalog, on je nadležan da “vrši nadzor nad radom Agencije i osigurava zakonitost u obavljanju njenog rada, što uključuje davanje općih smjernica Agenciji za izvršavanje zadataka koji spadaju u djelokrug dužnosti...na način kojim se unapređuje efikasnost i odgovornost Agencije; utvrđuje programe razvoja Agencije i donosi smjernice za njihovo provođenje u koordinaciji sa generalnim direktorom; donosi instrukcije neophodne za provedbu ovog zakona; saziva sastanke Izvršnog obavještajnog odbora najmanje jedanput u svakom kalendarskom mjesecu; podnosi Predsjedništvu i Parlamentarnoj skupštini BiH koncizni godišnji izvještaj o aktivnostima Agencije.”³²

Iako Zakon o OSA-i daje u nadležnost Izvršnog obavještajnog odbora neke opšte dužnosti i ovlaštenja,³³ Odbor zapravo ne igra neku bitniju ulogu u nadzoru nad OSA-om. Jedan od razloga za njegov slab učinak može ležati u činjenici da ne postoji politička volja za poboljšanje saradnje između izvršne vlasti i Parlamentarne skupštine. Najizraženiji primjer nedostatka saradnje ogleda se u stalnim kašnjenjima i odgađanjima koja prate zakonsku odredbu o usvajanju Godišnje platforme o sigurnosno-obavještajnoj politici.

Imenovanje generalnog direktora i njegovog zamjenika nalažu da sva tri nadzorna tijela blisko sarađuju i koordiniraju svoj rad u tom procesu. Prema Zakonu o OSA-i, “Generalnog

³⁰ Zakon o OSA-OBA, Službeni glasnik BiH Br.12/04, Član 6.

³¹ Isto, Član 8.

³² Isto, Član 10.

³³ Isto, Član 12-17.

direktora i zamjenika generalnog direktora imenuje i razrješava dužnosti Vijeće ministara, na prijedlog predsjedavajućeg i u konsultacijama sa članovima Predsjedništva, Izvršnog odbora i Sigurnosno-obavještajne komisije.”³⁴ Ipak, kao što je praksa pokazuje, proces imenovanja funkcionira malo drugačije.

Naprimjer, Vijeće ministara je zauzelo stav da proces selekcije ne treba biti kompetitivan.³⁵ Takvo tumačenje omogućilo je da se sadašnji generalni direktor, Almir Džuvo, nalazi na toj poziciji od uspostave OSA-e u 2004. godini, i trebao bi na istoj ostati do 2014. godine. Iako Džuvin produženi mandat na toj poziciji očito krši odredbu Zakona o OSA-i, koja ograničava izbor iste osobe za generalnog direktora na dva četverogodišnja mandata,³⁶ Vijeće ministara je dalo obrazloženje da su Džuvine prve dvije godine na poziciji direktora Agencije bile samo “prelazni period”³⁷.

Odredba koja se odnosi na konsultacije prilikom imenovanja, kako to nalaže Zakon o OSA-i, također je ostala samo mrtvo slovo na papiru. Intervjui s relevantnim službenicima ukazuju na to da Vijeće ministara izbjegava konsultacije sa Predsjedništvom, Izvršnom obavještajnim odborom, te Zajedničkom komisijom za nadzor nad radom OSA-e, jer želi da izvrši imenovanja u što kraćem roku, kako bi po njihovom obrazloženju spriječio da ista postanu predmet političkih spletki.

Kako bi se OSA zaštitila od političkih utjecaja, te sačuvala neutralnost Agencije, Zakon o OSA-i propisuje da “predsjedavajući ne može, bilo u cjelini ili djelimično, preuzeti odgovornosti generalnog direktora ili zamjenika generalnog direktora utvrđene ovim zakonom.”³⁸ Zakon također tretira ovaj problem dijeleći nadležnost između predsjedavajućeg Vijeća ministara, Izvršnog obavještajnog odbora, i Predsjedništva. Pragma se ove dvije zadnje instance, kao što je ranije navedeno, nisu značajnije uključivale u obavljanje svoje nadzorne funkcije, malo je indicija koje bi mogle ukazivati da je došlo do bilo kakve politički motivisane zloupotrebe ovlasti.³⁹

³⁴ Isto, član 25.

³⁵ <http://www.oslobodjenje.ba/?id=6298> (pristupljeno 11. aprila 2011)

³⁶ Zakon o OSA-i, Službeni glasnik BiH Br. 12/04, član 26.

³⁷ <http://www.oslobodjenje.ba/?id=6298> (pristupljeno 11. aprila 2011)

³⁸ Zakon o OSA-i, Službeni glasnik BiH Br. 12/04, član 11.

³⁹ Jedina iznimka vezana je za politički motivisan napad na OSA-u koji se desio početkom 2011. godine

Parlamentarna kontrola

U skladu sa najboljom praksom modernih demokratskih sistema, Zakon o OSA-i uključuje i parlamentarnu kontrolu rada OSA-e, koju provodi u prvom redu Zajednička parlamentarna komisija za nadzor nad radom OSA-e. Komisija se sastoji od dvanaest članova, od koji se šest bira iz Predstavničkog doma, a preostalih šest iz Doma naroda. Radom Komisije rukovode predsjedavajući i njegova dva zamjenika, s tim da je propisano da predsjedavajući ne smije biti član vladajuće koalicije.⁴⁰ (predsjedavajući je obično član najjače opozicione stranke).

Zakon o OSA-i stavlja u nadležnost Zajedničke komisije da “vrši nadzor nad zakonitošću rada Agencije; održava rasprave o imenovanju generalnog direktora i zamjenika generalnog direktora Agencije i daje mišljenja o tom imenovanju.⁴¹ Nadležnost komisije nad utroškom budžetskih sredstava je možda najznačajnije sredstvo kontrole koji ona povremeno upotrebljava.⁴² Na osnovu te analize utroška budžetskih sredstava, Komisija daje mišljenje na budžet koji predlaže OSA, kao što je to predviđeno zakonom.”⁴³

Zajednička komisija također ima ovlasti, prema Zakonu o OSA-i, da istraži rad Agencije ukoliko sumnja da je OSA djelovala protivno zakonu.⁴⁴ U sklopu ovih istraga, Komisiji je dozvoljeno da pristupi relevantnoj dokumentaciji, te da zahtijeva od predsjedavajućeg Vijeća ministara ili generalnog direktora da otpočne službenu istragu. Čak može da zahtijeva od predsjedavajućeg Vijeća ministara ili generalnog direktora da usmeno izvijeste Komisiju o rezultatima takvih istraga.

Izvještaji Zajedničke komisije o njenom radu tokom 2007, 2008. i 2009. godine pokazuju da predsjedavajući Vijeća ministara nije izvršavao svoju dužnost koja se tiče dostavljanja godišnjih izvještaja o radu OSA-e Zajedničkoj komisiji. Isto tako, predsjedavajući nije dostavio potrebne izvještaje o saradnji agencije sa stranim obavještajnim službama. Nizak nivo saradnje između predsjedavajućeg i Zajedničke komisije vidljiv je također u nekoliko neuspjelih pokušaja usvajanja Godišnje platforme o sigurnosno-obavještajnoj politici unutar predviđenog vremenskog roka.

⁴⁰ Zakon o OSA-i, Službeni glasnik 12/04, Član 18.

⁴¹ Isto, Član 19.

⁴² Na osnovu analize redovnih izvještaja generalnog direktora

⁴³ Zakon o OSA-i, Službeni glasnik BiH Br.12/04, Član 19.

⁴⁴ Isto, Član 20.

Rad Komisije je donekle ograničen ovlastima predsjedavajućeg Vijeća ministara ili generalnog direktora da Komisiji uskrate informacije koje bi, ukoliko bi bile objelodanjene, mogle ugroziti nacionalnu sigurnost BiH odavanjem bitnih metoda ili izvora OSA-e. Mada, prilikom istraživanja mogućih protivzakonskih aktivnosti unutar OSA-e, Komisija može, uz pristanak najmanje sedam svojih članova, obavezati predsjedavajućeg ili generalnog direktora “da pruže informacije čije bi poznavanje bilo od suštinske važnosti za vršenje nadzora nad zakonitošću rada Agencije.”⁴⁵ Međutim, ne postoje zabilježeni podaci da je ova ovlast ikada upotrijebljena.

Tokom protekle četiri godine, članovi komisije su dvanaest puta posjetili sjedište i terenske urede OSA-e, ali svaki put uz najavu takvih posjeta.⁴⁶ Ova bi se praksa u budućnosti trebala promijeniti, tako da ove istražne posjete budu nenajavljene.

U cilju poboljšanja ukupnog nadzora, Komisija je predložila Zakon o parlamentarnoj kontroli nad sigurnosnim sektorom, koji se trenutno nalazi u parlamentarnoj proceduri. Ako se usvoji, ovaj Zakon bi predstavljao jedan od ključnih mehanizama u cjelokupnom sistemu nadzora sigurnosnih institucija. Trenutno se u praksi nadzor provodi shodno pojedinim odredbama zakonskog okvira različitih sigurnosnih institucija, te internim pravilnicima Parlamentarne skupštine BiH. Predloženi zakon bi objedinio zakonski okvir koji definiše nadzor nad sigurnosnim sektorom u BiH.

Na osnovu Zakona o zaštiti tajnih podataka, Zajednička komisija je u određenom periodu predstavljala tijelo za žalbe licima kojima je odbijen zahtjev za pristup tajnim podacima.⁴⁷ Izmjene i dopune Zakona o OSA-i, inicirane od Zajedničke komisije, prenijele su ovu odgovornost na “komisiju koju će imenovati Vijeće ministara.”⁴⁸

Pored predlaganja izmjena zakonodavnog okvira u domenu obavještajnog rada, Komisija je također inicirala i saradnju sa civilnim društvom i medijima organizovanjem seminara čija je svrha bila da se rad OSA-e učini dostupnijim za javnost. Značaj ovih aktivnosti utoliko je veći imajući u vidu nastojanja OSA-e da u što većoj mjeri ostane zatvorena za javnost. Iz ovih

⁴⁵ Isto, Član 21.

⁴⁶ Intervju sa Muamerom Numić, sekretarkom Zajedničke komisije za nadzor nad radom OSA-e (20. mart 2011)

⁴⁷ Zakon o zaštiti tajnih podataka, Službeni glasnik BiH Br. 54/05, Član 45.

⁴⁸ Izmjene i dopune Zakona o OSA-i, Službeni glasnik BiH Br. 12/09, Član 21.

praktičnih razloga, Zajednička komisija je postala jedini pouzdan izvor informacija o Agenciji i njenim aktivnostima.

Trenutno, podršku radu Zajedničke komisije pružaju tri uposlene osobe, sekretar Komisije i dva saradnika. Prema mišljenju sekretarke Muamere Numić, ova tri službenika su dovoljna da odgovore obimu potrebnog rada.⁴⁹

Sudska kontrola

Uloga bosanskohercegovačkog sudstva u kontroli rada OSA-e vezana je prevashodno za korištenje posebnih istražnih radnji od strane OSA-e. Sukladno Zakonu o OSA-i, “Praćenje na mjestima koja nemaju javni karakter, praćenje komunikacija putem telekomunikacijskih i drugih oblika elektronskih uređaja, kao i pretres imovine bez pristanka vlasnika ili osobe koja privremeno zauzima tu imovinu, može se vršiti samo u slučajevima za koje je dobiveno prethodno ovlaštenje od predsjednika Suda Bosne i Hercegovine ili sudije Suda Bosne i Hercegovine kojeg je odredio predsjednik Suda Bosne i Hercegovine.”⁵⁰ Sve zahtjeve za ova ovlaštenja mora napismeno dostaviti generalni direktor i oni moraju sadržavati detaljno obrazloženje opravdanost korišćenja takvih mjera. Forma zahtjeva definisana je zakonom.

Prvi usvojeni Zakon o OSA-i je obavezivao OSA-u da informiše građane koji su podvrgnuti posebnim istražnim radnjama u roku od trideset dana nakon prestanka tih radnji.⁵¹ Međutim, u izmjenama i dopunama Zakona o OSA-i, usvojenim 2006. godine, ovoj odredbi je pridodato određeno diskreciono pravo po kome OSA može da odgodi obavještanje ukoliko smatra da bi takva mjera “mogla ugroziti okončanje zadataka Agencije.”⁵² Ova promjena je omogućila OSA-i da izbjegne dostavljanje obavještenja, jednostavnim pozivanjem na tvrdnju da još nije dovršila zadatak.

U slučaju kada OSA prikupi podatke na protivzakonit način – tj. bez odgovarajućeg ovlaštenja Suda – generalni direktor dužan je provesti mjere da se tako prikupljene informacije odmah unište. Također, od njega se zahtijeva da o istom obavijesti predsjedavajućeg Vijeća ministara

⁴⁹ Intervju sa Muamerom Numić, sekretarkom Zajedničke komisije za nadzor nad radom OSA-e (20. mart 2011.)

⁵⁰ Zakon o OSA-i, Službeni glasnik BiH Br. 12/04, Član 77.

⁵¹ Isto, Član 77.

⁵² Izmjene i dopune Zakona o OSA-i, Službeni glasnik BiH Br. 56/06, Član 29.

i glavnog inspektora, te pokrene disciplinski postupak protiv osobe koja je djelovala suprotno zakonu.⁵³

U toku 2007. godine OSA je dobila visokokvalitetnu opremu za prisluškivanje od Evropske komisije. Telekomunikacijske kompanije koje djeluju u BiH su istu instalirale, omogućivši OSA-i da može prisluškivati telefonske razgovore, tekstualne poruke, e-mailove, te druge internetske sadržaje.⁵⁴ Pri tome svakako treba imati u vidu da je mandat OSA-e ograničen na prikupljanje, analizu i distribuciju obavještajnih podataka, kao joj to i nalaže Zakon o OSA-i, pa tako informacije koje Agencija prikupi koristeći posebne istražne radnje ne mogu biti korištene u krivičnom postupku pred sudovima u Bosni i Hercegovini.

Na osnovu iznijetog, može se reći da Zakon o OSA-i u najvećoj mjeri poštuje norme i prakse savremenog obavještajnog rada koje se koriste u zemljama zapadne demokratije, ali koliko se ovi zakonski standardi zaista primjenjuju u praksi, znatno je teže prosuditi. Ranije navedeni nedostatak transparentnosti u radu OSA-e, u mnogome otežava objektivno razmatranje načina njenog djelovanja. Ovaj problem nije karakterističan isključivo za OSA-u. U pokušaju da se prikupe podaci o broju OSA-inih zahtjeva za pokretanje posebnih istražnih radnji, zaprimljenih i odobrenih od strane Suda BiH, autori rada obratili su se za tu informaciju pomenutoj sudskoj instituciji. U svom odgovoru, predstavnici Suda BiH dostavili su informaciju da ne posjeduju odgovarajuće podatke, odnosno da ne vode tu vrstu evidencije.⁵⁵

Nadzor od strane nezavisnih tijela, medija, i organizacija civilnog društva

Ured za reviziju institucija u BiH je nezavisno tijelo zaduženo za reviziju finansijskog poslovanja državnih institucija. Prema Zakonu o reviziji institucija Bosne i Hercegovine,⁵⁶ Ured za reviziju odgovoran je za nezavisnu evaluaciju utroška budžetskih sredstava državnih institucija. Posebno, članovi 39. i 40. ovoga zakona daju Uredu za reviziju ovlaštenja da nalože institucijama da osiguraju slobodan i neometan pristup revizorima svim podacima i dokumentima, kao i sve dodatne informacije, dokumente, ili izjave koje su im potrebne za njihov rad.

⁵³ Zakon o OSA-i, Službeni glasnik BiH Br. 12/04, Član 79

⁵⁴ „Telekom operateri su popustili na zahtjev Parlamenta“, *Oslobođenje*, 14. juli 2008.

⁵⁵ Dopisi autorima od Suda BiH, 17. januara 2011. i 24. februara 2011. godine

⁵⁶ Zakon o reviziji institucija Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH Br. 12/06

Ured za reviziju redovno koristi pomenute ovlasti prilikom svojih aktivnosti, ali ne i kada obavlja reviziju finansijskog poslovanja OSA-e. Pramda član 41. Zakona o reviziji institucija BiH specificira da odredbe članova 39. i 40. neće biti ograničene nikakvim drugim zakonom, u praksi je situacija drugačija budući da je ovaj zakon u koliziji sa Zakonom o zaštiti tajnih podataka.⁵⁷ Tako Ured za reviziju ima samo djelimični pristup informacijama o finansijskom poslovanju OSA-e. Ovo je primjetno u godišnjim izvještajima Ureda za reviziju institucija BiH, koji uopšte ne tretiraju finansijsku kontrolu OSA-e.

Još jedno nezavisno državno tijelo čija jurisdikcija samo nominalno uključuje aktivnosti OSA-e je Ured Ombudsmana za ljudska prava. U skladu sa Zakonom o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Ombudsman ima ovlast, kada istražuje po žalbi o kršenju ljudskih prava, „tražiti u bilo koje vrijeme bilo koji dokument koji smatra potrebnim za istragu.”⁵⁸ Ovo pravo pristupa uključuje i “one (dokumente) koji su klasifikovani kao povjerljivi ili tajni.”⁵⁹ Nadalje, Zakon o OSA-i nalaže da je glavni inspektor OSA-e dužan da pruža pomoć Ombudsmanu u njegovim/njenim istragama.⁶⁰

Nadzor od strane javnosti, tj, od strane medija i organizacija civilnog društva, je najslabija karika u lancu nadzora i kontrole. Kao što potvrđuje i iskustvo autora ovoga rada, nedostatak dostupnih informacija o OSA-i skoro onemogućava nekoga sa strane da ostvari uvid u način rada Agencije. Kao i sa drugim zakonskim zahtjevima koji se tiču transparentnosti, OSA redovno krši odredbe Zakona o slobodi pristupa informacijama⁶¹, odbijajući da odgovori na zaprimljene zahtjeve. Autori potkrepljuju ovu izjavu, navodeći tri slučaja u kojim nije odgovoreno na takve zahjeve, što zorno ukazuje na nedostatak saradnje između OSA-e i javnosti.

U prvom slučaju, prilikom predlaganja budžeta BiH za 2011. godinu uključeno je povećanje od jednog miliona KM za budžet OSA-e. Na upit novinara o obrazloženju ovoga povećanja budžeta, OSA je ponudila sljedeći odgovor, “Za sve informacije možete se obratiti našem glasnogovorniku. Pošto nemamo glasnogovornika, informacije ne možete dobiti nikako.”⁶²

⁵⁷ Zakon o zaštiti tajnih podataka, Službeni glasnik BiH Br. 54/05

⁵⁸ Zakon o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH Br. 19/02, Član 23.

⁵⁹ Isto, Član 28.

⁶⁰ Zakon o OSA-i, Službeni glasnik Br. 12/04, Član 4.

⁶¹ Zakon o slobodnom pristupu informacijama, Službeni glasnik BiH Br. 28/00

⁶² <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/OSA-trazi-jos-milion-KM-za-plate-7140.html> (pristupljeno 11. aprila 2011)

Članovi Zajedničke komisije za nadzor nad radom OSA-e su mnogo otvoreniji prema medijima, te često odgovaraju na medijske upite koje je OSA odbila ili ignorisala.

Drugo, nizak nivo komunikacije između OSA-e i medija je uočen u skandalu do kojega je došlo početkom marta 2011. godine na Univerzitetu u Banjoj Luci. Predsjednicu Studentskog parlamenta Univerziteta u Banjoj Luci su ispitivali dvojica muškaraca koji su se predstavili kao djelatnici OSA-e. „Iz državne Obavještajno-sigurnosne agencije nisu ništa htjeli komentarisati, pa slučaj dobiva i obilježja misterije”⁶³, te se time otvara prostor za razne špekulacije.

Konačno, prema medijskim izvještajima iz 2008. godine, Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine nikad nije objavila godišnje izvještaje o radu uprkos činjenici da joj to zakon nalaže. “Rukovodstvo OSA do sada je Vijeću ministara i Parlamentu BiH dostavilo četiri izvještaja o svom radu i finansijskim troškovima. Mirko Okolić, predsjedavajući Parlamentarne komisije za nadzor nad radom OSA, ne zna zašto čelnici ove službe javno ne objavljuju izvještaje o svom radu.”⁶⁴ Kako OSA 90% svojih informacija sakuplja iz javno dostupnih izvora, logičan slijed upućuje da bi OSA trebala učiniti svoje izvještaje javno dostupnim, naravno bez pružanja uvida u operativni rad. Ovo bi doprinijelo uklanjanju ustaljenog tabua o radu OSA-e, te predstavljalo iskorak u trenutnoj praksi koja više priliči bivšem komunističkom sistemu. Jedna takav pozitivan iskorak u komunikaciji između OSA-e i javnosti, svakako bi povećao nivo povjerenja koji građani imaju u njen rad, te otklon od postojeće percepcije da je sve vezano za rad OSA-e prekriveno velom misterije.

⁶³ <http://www.mojevijesti.ba/novost/75384/vlast-rs-a-zastrasuje-banjalucke-studente> (pristupljeno 5. aprila 2011)

⁶⁴ <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/OBA-cetiri-godine-25207.html?modul=stampano-izdanje&poziv=dogadjaji&naslov=OBA-cetiri-godine&idv=25207> (pristupljeno 11. aprila 2011)

Zaključak

Prva generacija reforme obavještajnog sektora u BiH uspješno je dovršena. Ona se sastojala od uspostavljanja OSA-e i usvajanja zakona neophodnog za njen uspješan rad. Druga generacija reformi podrazumijeva stvaranje zakonskog okvira za OSA-u, zasnovanog na najboljim praksama demokratskih zemalja.⁶⁵ Usvajanje postojećeg zakonskog rješenja omogućeno je velikim dijelom aktivnim angažmanom međunarodne zajednice, a posebno visokog predstavnika. Međutim njegova implementacija, posebno onih odredbi koje se odnose na kontrolu i nadzor nad radom OSA-e, bila je manje uspješna.

Iako su sve potrebne nadzorne institucije uspostavljene i adekvatno popunjene osobljem, još uvijek nisu ujedinjene u jedan efikasan koordiniran sistem. Nedostatak te saradnje, posebno između izvršne i zakonodavne vlasti, omogućio je OSA-i da izbjegne pojedine zakonske obaveze, uglavnom vezane za transparentnost i otvorenost. Saradnja mora biti poboljšana – pogotovo predsjedavajućeg Vijeća ministara i Zajedničke komisije za nadzor nad radom OSA-e. Nadalje, nominalno uspostavljanje Izvršnog obavještajnog odbora mora biti popraćeno i konkretnim djelovanjem. On mora postojati ne samo na papiru nego i u stvarnosti, te samim tim ispunjavati bitne i zakonom predviđene odgovornosti.

Konačno, prioritet u predstojećim godinama bi trebao biti stavljen na objavljivanje godišnjih izvještaja o radu OSA-e. Ovakvim pristupom aktivnosti Agencije bi se učinile transparentnijim, što bi doprinijelo poboljšanju percepcije koju trenutno javnost ima o OSA-i kao pretjerano autoritarnoj organizaciji. Ujedno to bi značilo i promovisanje Agencije u smislu prihvatanja demokratskih vrijednosti i standarda. Svi bi imali koristi ako bi se OSA uspjela udaljiti od načina razmišljanja utemeljenog na premisama bivšeg političkog sistema, prema kojim sve vezano za obavještajni rad predstavlja vrhunsku tajnu.

⁶⁵ Slabost ovog zakonskog okvira je postala vidljiva nakon parlamentarnih izbora 2010. Izborni zakon Bosne i Hercegovine ne sadrži odredbe za kontrolu i nadzor nad OSA-om u odsustvu vladajuće koalicije. U vrijeme pisanja ove studije, tj. šest mjeseci od raspuštanja bivše vlasti nova nij formirana. Kao rezultat, trenutno ne funkcioniše Zajednička komisija za nadzor nad radom OSA-e. Iz očiglednih razloga, Izborni zakon trebao bi biti izmjenjen i dopunjen tako da predviđa stalnu funkciju Zajedničke komisije.

BIBLIOGRAFIJA

- *Ustav, zakoni i strateški dokumenti*
- Ustav Bosne i Hercegovine
- Zakon o Obavještajno-sigurnosnoj službi Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH Br. 12/04, 20/04, 56/06, and 12/09
- Zakon o zaštiti tajnih podataka, Službeni glasnik BiH, Br. 54/05, 12/09
- Zakon o reviziji Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH Br. 12/06
- Zakon o zaštiti ličnih podataka, Službeni glasnik BiH Br. 49/06
- Zakon o slobodi pristupa informacijama, Službeni glasnik BiH Br. 28/00, 102/09
- Zakon o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH Br. 19/02, 35/04
- Sigurnosna politika Bosne i Hercegovina, Predsjedništvo BiH, Februar 2006.
- Godišnja platforma o sigurnosno-obavještajnoj politici, Parlamentarna Skupština BiH

Sekundarni izvori

- Gil, P. (2003), *Democratic and Parliamentary Accountability of Intelligence Services after September 2011* (Working Paper No. 103), DCAF, Geneva
- Born, H., and Leigh, I. (2005), *Making Intelligence Accountable*, DCAF/University of Durham, Parliament of Norway
- Hadzovic, D., Dizdarevic, E., i Kapidzic, D. (2011), *Kontekst analiza reforme sigurnosnog sektora Bosne i Hercegovine*, Centar za sigurnosne studije, Sarajevo
- Hadzovic, D. (2009), *Office of the High Representative and Security Sector Reform in Bosnia and Herzegovina*, Centre for Security Studies, Sarajevo
- Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, *Izveštaj o radu Zajedniške sigurnosno – obavještajne komisije za nadzor nad radom OSA-e BiH za period mart – decembar 2007. godine*, Sarajevo, 12.02.2008. godine
- Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, *Izveštaj o radu Zajedniške sigurnosno – obavještajne komisije za nadzor nad radom OSA-e BiH u 2008. godini*, Sarajevo, 12.01.2009. godine
- Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, *Izveštaj o radu Zajedniške komisije za nadzor nad radom OSA-e u 2009. godini*, Sarajevo, 18.01.2010. godine.
- *Intervju sa Muamerom Numić, sekretarkom Zajedničke komisije za nadzor nad radom OSA-e Parlamentarne skupštine BiH*, (20. mart 2011)
- Dopisi autorima od Suda Bosne i Hercegovinena (17. januar 2011. i 24. februar 2011)

Internet

www.predsjednistvobih.ba – Predsjedništvo Bosne i Hercegovine
www.parlament.ba – Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine
www.vijeceministara.gov.ba – Vijeće ministara Bosne i Hercegovine
www.osa-oba.gov.ba – Obavještajno – sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine
www.ombudsmen.gov.ba – Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine
www.revizija.gov.ba – Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine
www.nezavisne.com – Nezavisne Novine
www.oslobodjenje.ba – Oslobođenje
www.dnevnik.ba – Info portal